Angloameričtí autoři a Československo (1945-89)

Zuzana Fonioková

1. angloameričtí autoři a jejich české překlady
   - absurdní drama
2. beat generation
   - Ginsberg v Praze
   - „Kvílení“ Jana Zábrany
   - Václav Hrabě
3. Graham Greene
   - Greenovy romány
   - Greene a Československo

překlady: 1945-48

- reflexe prožitku války
  - Graham Greene: *Tajný kurýr* (1948, V.J. Formánek)
  - Ernest Hemingway: *Komu zvoní hrana* (1946, A. Sonková + Z. Zinková)
  - John Dos Passos: *Americká pravda* (1946, A. Reinwart)
- návrat k předválečným tradicím
  - Dickens, Steinbeck, Galsworthy, Huxley, detektivky…
- Skupina 42
  - **T. S. Eliot: *Pustá země* (1947, J. Hauková + J. Chalupecký)**
  - Carl Sandburg: *Ocel a dým* (1946, J. Kolář + J. Kotalík)
  - Emily Dickinsonová: *Jediný ohař* (1948, J. Hauková)
- George Orwell: *Farma zvířat* (1946, J. Havelka)
- literatura křesťanských autorů
  - Graham Greene: *Moc a sláva* (1947, H. Žantovská)
  - E. Waugh, G. K. Chesterton ad.

T. S. Eliot: The Waste Land (1922)

THE BURIAL OF THE DEAD

April is the cruellest month, breeding
Lilacs out of the dead land, mixing
Memory and desire, stirring
Dull roots with spring rain.
Winter kept us warm, covering
Earth in forgetful snow, feeding
A little life with dried tubers.
Summer surprised us, coming over the Starnbergersee
With a shower of rain; we stopped in the colonnade,
And went on in sunlight, into the Hofgarten,
And drank coffee, and talked for an hour.
Bin gar keine Russin, stamm' aus Litauen, echt deutsch.
And when we were children, staying at the archduke's,
My cousin's, he took me out on a sled,
And I was frightened. He said, Marie,
Marie, hold on tight. And down we went.
In the mountains, there you feel free.
I read, much of the night, and go south in the winter.

překlady: 1948-58

- 1956 revue **Světová literatura**

- „pokrokoví“ spisovatelé
  - Ernest Hemingway: *Stařec a moře* (1957, F. Vrba)
  - W. Faulkner, G. Greene, S. Anderson
- téma války
  - znovu Hemingway
  - Norman Mailer: *Nazí a mrtví* (1957, J. Mucha)
- poezie
  - Dylan Thomas: *Zvláště když říjnový vítr* (1958, J. Hauková)

překlady: 1958-69

- měsíčník Knižní kultura (1964-65)
- revue Světová literatura
  - Greene, Eliot, Henry Miller, Camus, Kafka
  - beatnici, Beckett
  - science fiction (Clarke, Wyndham)
- knižní překlady: rozmanitost
  - edice Knihovna klasiků (Hemingway, Faulkner, Greene, Lawrence…)
  - modernisté, existencialisté, absurdní drama, nový román
    - Samuel **Beckett**: *Čekání na Godota* (1964, J. Kolář)
    - *Poslední páska*; *Šťastné dny; Hra* (1965, F. Vrba)
    - Harold **Pinter**: *Správce* (1965, M. Lukeš)
    - Ionesco, Mrożek, Adamov ad.

absurdní drama

- základní lidská situace, jedinec čelící holé realitě, co je to být člověkem?
- svět ztratil smysl, nic nemá význam
- žádný historický kontext
- nejistota, absence iluzí
- znehodnocení a rozklad jazyka, krize komunikace
- spíše sled obrazů než zápletka
- nesrozumitelné postavy
- tragikomika

překlady: 1958-69
britská a americká próza

- Angry Young Men
  - Kingsley Amis: *Šťastný Jim* (1959, J. Mucha)
  - John Braine: *Místo nahoře* (1960, F.Vrba)
  - John Waine, Alan Sillitoe
- Doris Lessing, Iris Murdoch

- 2. pol. 60. let: nová generace amerických prozaiků
  - Salinger, Updike, Styron, Bellow, Malamud, Roth
  - Joseph Heller: *Hlava 22* (1964, J. Chuchvalec)

překlady: 1958-69
britská a americká poezie

- antologie (Pound, Auden, Ginsberg…)
- **beatnici**: překlad **Jan Zábrana**
  - Lawrence Ferlinghetti: *Lunapark v hlavě* (1962); *Startuji ze San Francisca* (1964)
  - Gregory Corso: *Mokré moře* (1964)
  - Allen Ginsberg: *Kvílení* (1969 časopisecky; knižně 1990)

překlady: 1969-89

- revue Světová literatura – ideologické hledisko
  - překlady pod cizím jménem
- Joyce: *Odyseus* (1976, A. Skoumal); Beckett: *Murphy* (1971, E. Pilařová); Eliot: *Vražda v katedrále* (1971, J. Valja)
- americká próza
  - Hemingway, Saroyan, Fitzgerald, Wilder, Faulkner, Capote, Updike, Bellow, Malamud, Heller, Singer
  - William Styron: *Sofiina volba* (1984, R. Nenadál)
  - R. Ellison, T. Morrison, K. Kesey
- britská próza
  - C.P. Snow, John Fowles, Arnold Wesker
  - křesťanští autoři v nakl. Vyšehrad (Greene, Chesterton, Waugh…)
- poezie
  - Silvia Plath, Robert Frost, Ted Hughes, Seamus Heaney

Král majálesu

- 1962-65 nový kulturní styl mladé generace
  - ovlivněni záp. kulturou, svobodomyslnost, kritičnost
  - prvomájová setkání u pomníku K. H. Máchy
- 1965 Ginsberg v Praze
  - únor-březen: setkání s českými literáty (kavárna Viola)
    - Hrabě, Hostovský, Havel, Zábrana, Čerepková…
    - oslavován v tisku
  - duben-květen: král majálesu
    - Ginsbergovo zatčení a vyhoštění (7.5.1965)
    - báseň **Král majáles**

HOWL

who went out whoring through Colorado in myriad

stolen night-cars, N.C., secret hero of these

poems, cocksman and Adonis of Denver-joy

to the memory of his innumerable lays of girls

in empty lots & diner backyards, moviehouses'

rickety rows, on mountaintops in caves or with

gaunt waitresses in familiar roadside lonely pet-

ticoat upliftings & especially secret gas-station

solipsisms of johns, & hometown alleys too,

KVÍLENÍ (Jan Zábrana)

kteří si vyjeli kurvit se napříč Coloradem v myriádé

ukradených nočních auťáků, N. C., tajný hrdina

těchto básní, mrdálista a denverský Adónis -

radostná vzpomínka na nesčetné dívky oklácené na

prázdných parcelách v uličkách za hospodou,

v roztřesených brázdách biografů, na vrcholcích hor,

v jeskyních, nebo na vychrtlé číšnice s tím známým

zvedáním osamělých kombiné ve škarpách u silnic &

zvlášť tajným solipsismem hajzlů u benzinových

pump & také uliček rodného města,

beat generation

Jack Kerouac: *Na cestě* (On the Road 1957, česky 1978, J. Josek)

Ale teď tancovali nočním městem jako šílenci a já se coural za nima, což vlastně dělám celý život – courám se za lidma, kteří mě zajímají, protože lidi, jediní opravdoví lidi, co znám, jsou blázni, **blázni do života**, ukecaní blázni, cvoci k spasení, ti, kteří chtějí mít všechno - a hned!, **kteří nikdy nežívají a neříkají věci-co-se-sluší, ale hoří, hoří, hoří** jako ta báječná rachejtle, co se rozprskne a vystřelí tisíce pavoucích noh proti hvězdám, jen namodralá světluška zůstane uprostřed a všichni vzdychnou "Jůůů!".

Václav Hrabě: Stoptime

Nebe jde
přes město houpavým krokem pouťových
husarů
Tajně jako filmová hvězda
stárne
den

Neboj se to není
válka
to jenom tramvaj pod Klárovem
přepadená
záduchou a nemohoucností vykřikuje
že nikomu není dvacet
věčně

Spíš
tiše jako rozmarýn
do potoka hozený
za nevěrnou láskou Ještě nám zbývá
pět cigaret a spousta milování
Na stole černý chléb laciné víno
Za oknem nebe – husárek malý
v děravých botách Jak je krásné
aspoň občas se probouzet
odpoledne! Pravá tvoje ruka pod hlavou
mou
a levicí objímáš mě –
Potichu s nožem v zubech
se kolem nás blíží stesk

To v radiu za tvými zády
se miluje divoce a smutně
muž jménem Hulan s macatou basou

Spíš
kolébána křikem
lásky ještě bláznivější
než je ta naše

V tuto chvíli jistě aspoň někteří pánové
seriózní počestní a usedlí
(za každého režimu a roční a denní doby)
se zvedli od svých zaručeně spolehlivých aut
manželek a televizorů
aby burácivým hlasem tragédů
vznesli obžalobu proti cynismu a amorálnosti
nejmladší generace Ale ty spíš
(pravou rukou pod mou hlavou a levicí mě objímáš)
jako rozmarýn do potoka hozený
a já se dívám jak kýčařský soumrak
odtrhává zapadající slunce kousek po kousku
jako lístky kopretiny
(Má mě ráda? Nemá mě ráda?)
A zbývá nám ještě pět cigaret
A spousta milování

Václav Hrabě: Ty

To není alej kaštanů které kvetou
to není zástup andělů s myrtou
to je noc
Modrá a bílá
Na Vltavě zamrzly lodě a svatební
kytice

Máš oči jako tabák
A stromy na podolském hřbitově
jsou cypřiše a stříbrné štiky
Jednou jsi řekla: „Já si tě najdu“
Je noc
Modrá a bílá
Kouř u stropu se chvěje jako tvoje ruce
V bytě nad námi někdo poslouchá
Händla
slyšíš
„Vodní hudba“
napudrované růže
v téhle zimě
to je ale nerozum že?
Máš oči jako tabák
Bojím se abych to všechno nezkazil
nějakým překrásným gestem

Až půjdeš zítra ode mne
potkáš paní domácí jak se vrací
s masem na neděli
bude se divit že jsi tak mladá
a už se touláš po nocích
Pak si řekne že jsou tím stejně vinni
komunisti
„Podolí není Montmartre“ upozorní
mne jemně
inženýr z prvního patra
Dáma v tramvaji se ušklíbne
protože budeš hrozně moc vonět
kouřem

Bude ráno
Střízlivé
šedé a moudré jako vlasy mého otce
Málokdo si všimne
že máš oči
jako tabák

Graham Greene (1904-1991)

- „lidský faktor“
- rozporuplní hrdinové
  - „the honest thief, the tender murderer, the superstitious atheist“(Evershed)
- romány x rozptýlení (entertainments)

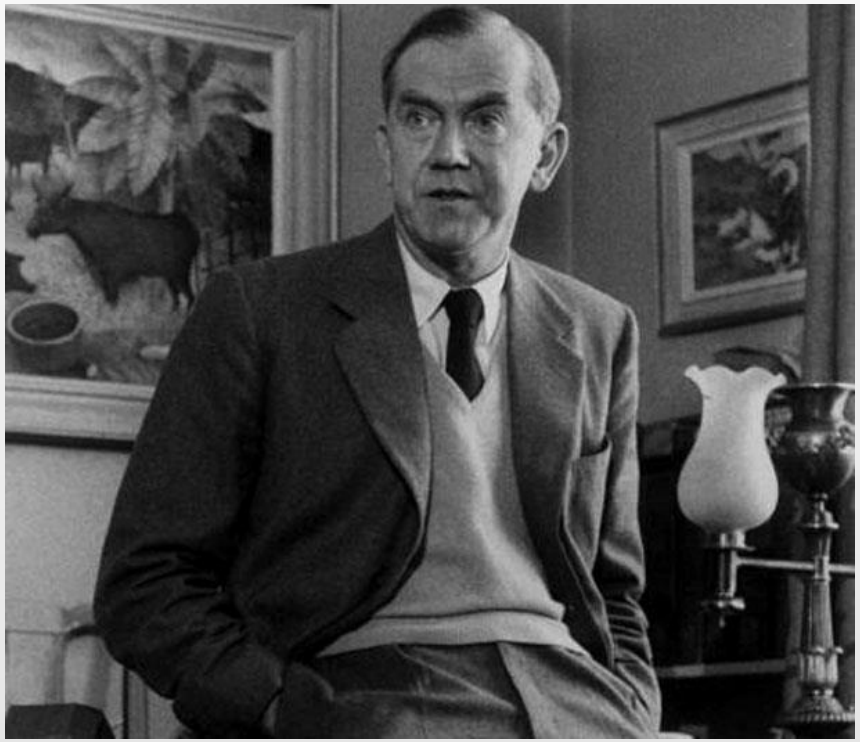

„entertainments“

- *A Gun for Sale (Revolver na prodej*, 1936)
- *The Confidential Agent (Tajný kurýr*, 1939)
- *The Ministry of Fear (Ministerstvo strachu*, 1943)
- *Our Man in Havana (Náš člověk v Havaně*, 1958)

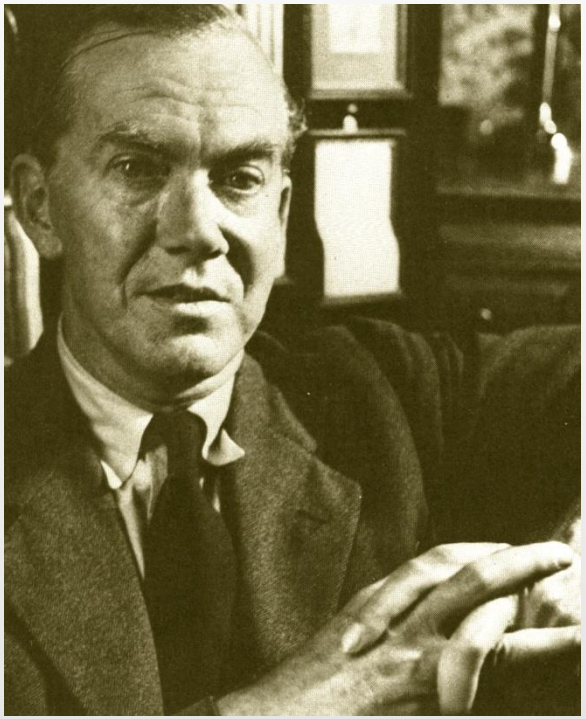

„romány“

- *Brighton Rock (Brightonský špalek*, 1938)
- *The Power and the Glory (Moc a sláva*, 1940)
- *The Heart of the Matter (Jádro věci*, 1948)
- *The End of the Affair (Konec dobrodružství*, 1951)
- *The Quiet American (Tichý Američan*, 1955)

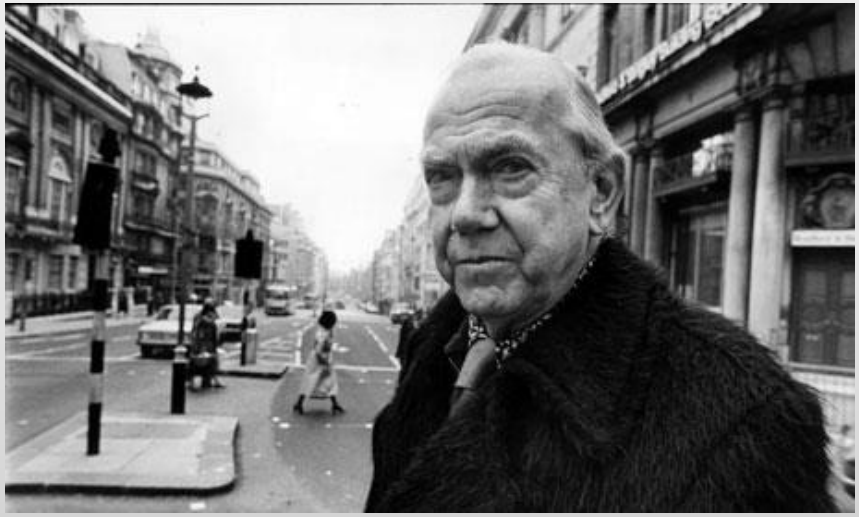

Greene a Československo

- 2x v ČSR
  - únor 1948
  - únor 1969
- členem Mezinárodního výboru na podporu Charty 77
- české překlady po r. 1948: doslovy
  - 1957 *Tichý Američan* (J. Valja)
  - 1957 *Jádro věci* (B. Hodek)
  - 1959 *Konec dobrodružství* (J. Čulík)
    - recenze Luboše Durovského

- **populární u čtenářů**: „Veřejné mínění oceňovalo […] Greena jako valutu. Byl to v podstatě „zakázaný" autor, téměř na úrovni exilové a samizdatové literatury, která se ovšem často četla spíš pro riskantní nedostupnost a vědomí „zakázaného ovoce" než pro skutečnou uměleckou hodnotu. Tento autor, o jehož katolictví se dobře vědělo, se k nám dostal vlastně jakýmsi nedopatřením díky negramotnosti dozírajících úřadů." (Čulík 29)

Greene a Československo

- 1961-74 mnoho překladů
- doslovy v duchu socialistické rétoriky; popření významu náboženství
- 1965 *Vědomí skutečnosti*, doslov Josef Škvorecký

- 1974 *Kus života* (přel. J. Čulík)
  - 10 let ve skladišti

- po r. 1989 malý zájem